

Nowe stanowisko miłka wiosennego *Adonis vernalis* na Wyżynie Kieleckiej

A new locality of *Adonis vernalis* in the Kielce Upland (S Poland)

PAWEŁ ADAMCZYK

26–050 Zagnańsk, Jaworze 6A
e-mail: pawel-adamczyk83@wp.pl

Słowa kluczowe: *Adonis vernalis*, nowe stanowisko, góra Chełm, Wyżyna Kielecka.

Nowe stanowisko miłka wiosennego *Adonis vernalis* L. na Wyżynie Kieleckiej odkryto na górze Chełm koło Zagnańska. Wiosną 2012 roku populacja gatunku liczyła 11 osobników, pięć z nich kwitło. Miłek wiosenny rósł na południowym stoku góry w płacie murawy kserotermicznej nawiązującej do zespołu *Thalictro-Salvietum pratensis*. Stanowisko jest silnie zagrożone postępującą sukcesją roślinności drzewiastej.

Miłek wiosenny *Adonis vernalis* L. jest byliną z rodziny jaskrowatych Ranunculaceae dorastającą do 40 cm wysokości. Z krótkiego kłącza wyrasta od jednego do kilku pędów pokrytych u dołu brunatnymi, błoniastymi łuskami. Liście są dwu–czterokrotnie podzielone na równowąskie lub nitkowate odcinki. Pędy generatywne zakończone są pojedynczymi, okazałymi, złoci-stożółtymi kwiatami (ryc. 1), osiagającymi średnicę 3–6 cm. Owocem jest owłosiona niełupka z zagiętym hakowato dzióbkiem; liczne niełupki zebrane są w główkowate owocostany. Roślina kwitnie w kwietniu i maju, w rozsiewaniu nasion biorą udział zwierzęta, zwłaszcza mrówki. Ziele miłka stanowi cenny surowiec farmaceutyczny, w przeszłości pozyskiwany ze stanu naturalnego, co było jedną z przyczyn niszczenia rośliny (Piękoś-Mirkowa, Mirek 2003).

Miłek wiosenny jest gatunkiem europejsko-zachodnioazjatyckim, jego zwarty zasięg obejmuje południowo-wschodnią Europę i środkową Azję. Na pozostałym obszarze Europy rośnie tylko na stanowiskach wyspowych (Piękoś-Mirkowa, Mirek 2003). W Polsce występu-

Ryc. 1. Kwitnący miłek wiosenny *Adonis vernalis* na górze Chełm koło Zagnańska (14.04.2009 r., fot. P. Adamczyk)

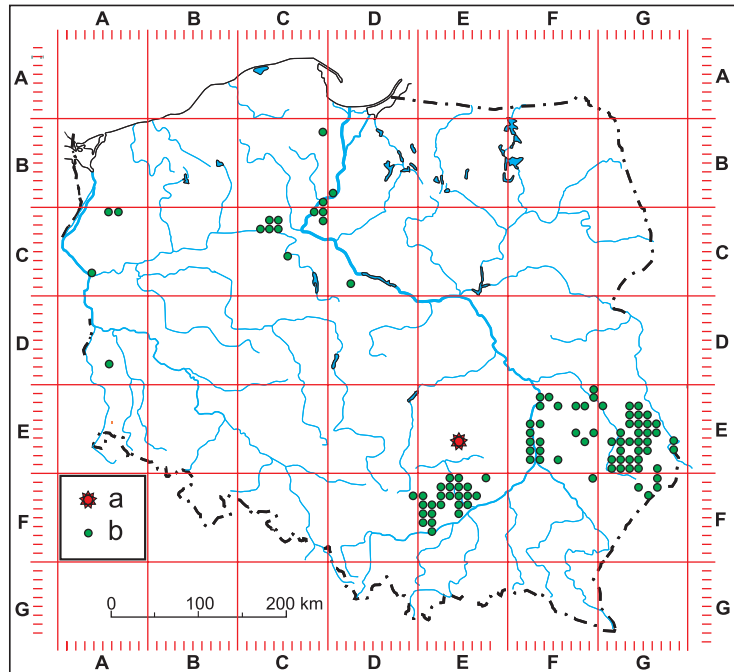
Fig. 1. Flowering specimen of *Adonis vernalis* on Mt Chełm near Zagnańsk (14 April, 2009; photo by P. Adamczyk)

je głównie w Niece Nidziańskiej, na wschodnim krańcu Wyżynie Kieleckiej i na Wyżynie Lubelskiej oraz na rozproszonych stanowiskach nad dolną Wisłą i dolną Odrą (Zajac, Zajac 2001).

Miłek wiosenny reprezentuje w naszej florze podelement pontyjsko-pannoński (Zajac, Zajac 2009), uznawany jest za relikw rośliności stepowej. Rośnie na suchych, słonecznych wzniesieniach, preferuje gleby o odcyńnie zasadowym (pH 7–8), głównie rędziny (Piękoś-Mirkowa, Mirek 2003). Gatunek związany jest z murawami kserotermicznymi z klasy *Festuco-Brometea*, charakterystyczny dla rzędu *Festucetalia valesiaca*, a w Wielkopolsce i na Pomorzu dla zespołu *Adonido-Brachypodietum pinnati* (Matuszkiewicz 2007).

W Polsce miłek wiosenny podlega ściślejszej ochronie gatunkowej i należy do grupy gatunków wymagających ochrony czynnej (Rozporządzenie 2014). Został wpisany na krajową czerwoną listę roślin naczyniowych z kategorią V – narażone (Zarzycki, Szela 2006). Na Wyżynie Małopolskiej ma status gatunku narażonego na wyginięcie (Bróz, Przemyski 2009).

Wiosną 2009 roku w trakcie prac florystycznych prowadzonych na górze Chełm koło Zagnańska, na Wyżynie Kieleckiej, odkryto nowe stanowisko miłka wiosennego (kwadrat ATPOL EE-64; ryc. 2). Roślina występowała na południowym stoku góry w płacie murawy kserotermicznej nawiązującej swym składem florystycznym do zespołu *Thalictro-Salvietum pratensis*. Z roślin kserotermicznych w murawie, oprócz miłka wiosennego, występowały: babka średnia *Plantago media*, chaber driakiewnik *Centaurea scabiosa*, chaber nadreński

Ryc. 2. Rozmieszczenie miłka wiosennego *Adonis vernalis* w Polsce (Zajac, Zajac 2001): a – nowe stanowisko, b – znane stanowiska

Fig. 2. Distribution of *Adonis vernalis* in Poland (Zajac, Zajac 2001): a – new location, b – previously reported locations

Centaurea stoebe, cieciora pstra *Coronilla varia*, fiołek kosmaty *Viola hirta*, gęsiówka szorstkowłosa *Arabis hirsuta*, jaskier wielokwiatowy *Ranunculus polyanthemos*, krwiściąg mniejszy *Sanguisorba minor*, lebiodka pospolita *Origanum vulgare*, lucerna sierpowata *Medicago falcata*, poziomka twardawa *Fragaria viridis*, przelot pospolity *Anthyllis vulneraria*, przytulia biała *Galium album*, przytulia właściwa *Galium verum*, pszeniec różowy *Melampyrum arvense*, rzepik pospolity *Agrimonia eupatoria*, szaflwia okrągowa *Salvia verticillata*, turzycza wiosenna *Carex caryophylla*, wiechlina spłaszczona *Poa compressa* i wilczomlecz sosnka *Euphorbia cyparissias*.

Stosunkowo liczną grupę stanowiły także gatunki łąkowe reprezentowane przez: babkę lancetowatą *Plantago lanceolata*, brodawnik

zwyczajny *Leontodon hispidus*, komonicę zwyczajną *Lotus corniculatus*, koniczynę łąkową *Trifolium pratense*, krwawnik pospolity *Achillea millefolium*, kupkówkę pospolitą *Dactylis glomerata*, marchew zwyczajną *Daucus carota*, rajgras wyniosły *Arrhenatherum elatius*, rogownicę pospolitą *Cerastium holosteoides*, świerzbnicę polną *Knautia arvensis* i tymotkę łąkową *Phleum pratense*.

Niestety, murawa, w której rósł miłek wiosenny jest silnie poprzeraстана przez krzewy, których pokrycie sięga 10%; dominuje wśród nich głóg jednoszyjkowy *Crataegus monogyna*. W 2012 roku miejscowa populacja gatunku liczyła 11 osobników, w tym 5 kwitnących,

występujących na obszarze kilkunastu metrów kwadratowych. Stanowisku silnie zagraża postępująca sukcesja roślinności drzewiastej, gdyż murawa, w której rośnie miłek wiosenny, obecnie jest nieużytkowana. Ze względu na postępujące ocienienie stanowisko powinno być objęte zabiegami ochrony czynnej oraz stałym monitoringiem. Jeżeli w ciągu najbliższych lat nie zostaną podjęte działania ochronne populacja miłka najprawdopodobniej zaniknie. Inne poważne zagrożenie stanowi presja turystyczna, gdyż góra Chełm jest miejscem rekreacji dla mieszkańców okolicznych miejscowości, a miłek wiosenny ze względu na swe okazałe kwiaty narażony jest na zrywanie.

PIŚMIENICTWO

- Bróz E., Przemyski A. 2009. The red list of vascular plants in the Wyżyna Małopolska Upland (S Poland). W: Mirek Z., Nickel A. (red.). Rare, relict and endangered plants and fungi in Poland. W: Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków: 123–136.
- Matuszkiewicz W. 2007. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. PWN, Warszawa.
- Piękoś-Mirkowa H., Mirek Z. 2003. Flora Polski. Atlas roślin chronionych. Multico, Warszawa.
- Rozporządzenie 2014. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 roku w sprawie ochrony gatunkowej roślin. Dz.U. 2014, poz. 1409.
- Zajac A., Zajac M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki UJ, Kraków.
- Zajac A., Zajac M. 2009. Elementy geograficzne rodzimej flory Polski. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki UJ, Kraków.
- Zarzycki K., Szelaż Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. Czerwona lista roślin naczyniowych w Polsce. W: Mirek Z., Zarzycki K., Wojewoda W., Szelaż Z. (red.). Red list of plants and fungi in Poland. Czerwona lista roślin i grzybów Polski W: Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków: 9–20.

SUMMARY

Chrońmy Przyrodę Ojczystą 71 (4): 313–315, 2015

Adamczyk P. A new locality of *Adonis vernalis* in the Kielce Upland (S Poland)

The paper presents a description of a new site of spring pheasant's eye *Adonis vernalis* L. in the Kielce Upland located on Mt Chełm near the village of Zagnańsk. Spring pheasant's eye grew on the southern slope of the mountain in a phytocoenosis of xerothermic grassland resembling the association *Thalictro-Salvietum pratensis*. In spring 2012, the population of the species consisted of 11 plants, including five flowering ones. The site is highly threatened by progressive succession of woody vegetation.